

Танасевич Олена Володимирівна
студентка гр. МВСКМ-11, ННІМВ ім. Б. Д. Гаврилишина,
ЗУНУ, м Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., професор Сохацька О. М.

ГЕНДЕРНИЙ ЧИННИК У ПОЛІТИЦІ ЄС: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Європейський Союз (ЄС) вважається однією з найдосконаліших у світі політичних систем щодо просування гендерної рівності, а його політика, спрямована на боротьбу з гендерною нерівністю, подекуди вважається «винятковою».

Протягом майже чотирьох десятиліть ЄС нав'язував країнам - членам ряд норм і цінностей, вищих за ті, що діють у більшості країн, і пропонував особливо сприятливе середовище для феміністичної мобілізації. Тим не менш, серйозна та тривала економічна та бюджетна криза наприкінці 2000-х років поставила питання про спроможність ЄС запропонувати привілейований простір для розгортання амбітної громадської ініціативи щодо боротьби з гендерною нерівністю.

На рубежі двадцять першого століття політика ЄС щодо гендерної рівності розглядалася усіма спостерігачами як «виняткова» або «особлива» у порівнянні з іншою європейською політикою, що передбачає соціальне регулювання. Протягом кількох десятиліть гендерна рівність видавалася єдиним полем діяльності у соціальній сфері, де регулювання не обмежувалося мінімальним компромісом між уніфікацією за найвищими стандартами та повною відсутністю нормативних актів. Пропаганда гендерної рівності та боротьба з дискримінацією за ознакою статі розглядалася як одна з рідкісних сфер, в яких ЄС, нав'язав країнам-членам цілий ряд норм та цінностей.

У 1957 р. побудова ініціативи на європейському рівні у сфері гендерної рівності не була самоочевидною в контексті економічної спільноти, заснованої на запровадженні єдиного ринку. Таким чином, європейська політика гендерної рівності була розроблена шляхом послідовних договорів та поступового розширення компетенції ЄС відповідно до розширень, політичної рівноваги в Раді та Комісії та рушійної ролі таких жінок, як Жаклін Нонон, Еліан Фогель-Польські (1926-2015), Барбара Хелферіх або Еріл Макналлі.

Учасники Римського договору вважали, що європейське будівництво сприятиме економічному прогресу, що, у свою чергу, природно призведе до суспільного прогресу. Крім того, держави - члени прагнули зберегти свою компетенцію у соціальних питаннях. Втручання Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) у соціальну сферу спочатку мали бути обґрунтовані економічними аргументами.

Переговори йшли насамперед про необхідність гармонізації національних соціальних систем, щоб уникнути викривлення конкуренції між державами - засновниками в контексті поступового усунення митних та торгових бар'єрів. Саме таким чином можна зрозуміти зміст статті 119 про рівну оплату праці

працівників і чоловіків: мова не йшла про утвердження принципу гендерної рівності або про демонстрацію прагнення до соціальної справедливості, а скоріше про уникнення будь-якої ризик соціального демпінгу в секторах, які в той час сильно залежали від жіночої праці, таких як текстиль.

Договір про заснування Європейської спільноти був єдиним фундаментом для діяльності Європи у сфері гендерної рівності до 1997 року. Тим не менш, на цій єдиній основі була побудована суттєва політика боротьби з нерівністю та сприяння гендерній рівності, завдяки чому ЄС справедливо вважається однією з найпрогресивніших у світі політичних систем у цій сфері [1].

Ця політика ґрунтувалася на низці різних інструментів. По-перше, юридичний арсенал (договори, директиви, юриспруденція), зокрема, гарантує рівну оплату праці, а також рівний режим на робочому місці та на ринку праці. Він також заборонив будь-яку дискримінацію в системах соціального забезпечення, встановив мінімальні вимоги до відпустки по догляду за дитиною та по вагітності та пологах, забезпечив захист вагітних працівниць та молодих матерів, визначив статус самозайнятих працівників та їх подружжя.

Воно також забороняло пряму чи непряму дискримінацію, перетворювало домагання у форму дискримінації (стать та сексуальні домагання), передбачало скасування тягаря доведення та визнавало можливість позитивних дій «щодо мало представлені статі», гарантувало рівне ставлення до чоловіки та жінки у доступі та постачанні товарів та послуг. З юридичної точки зору, досягнення гендерної рівності, безумовно, було центральною - і найбільш глибоко розвиненою - опорою Соціальної Європи (15 директив було прийнято між 1975 та 2010 роками).

Ця політика щодо гендерної рівності базувалася на фінансових інструментах, які дозволили розширити сферу дій щодо гендерної рівності за межі її традиційної сфери втручання, тобто ринку праці, а також впровадження програм фінансування з питань насильства (програма DAPHNE) або ролі жінок у програмах допомоги розвитку.

Врешті-решт, воно ґрунтувалося на інструментах «м'якого права», тобто необов'язкового законодавства (наприклад, включення гендерної проблематики, метою якого є врахування гендерної проблематики у всій європейській політиці, відомої як гендерна проблематика, разом із Жіночою хартією Європейської Комісії), Європейський пакт Європейської Ради щодо гендерної рівності та Стратегія гендерної рівності на 2010-2015 роки). Європейський інститут гендерної рівності, що базується у Вільносі, також був створений у 2007 році і розпочав свою діяльність у 2010 році.

Чи пропонує Європейський Союз і сьогодні привілейований простір для розгортання амбітних громадських ініціатив, спрямованих на боротьбу з гендерною рівністю?

У 2000 р. питання, пов'язані з гендерною рівністю, були на відносно високих позиціях у списку пріоритетів європейської політики в Лісабонській стратегії та її європейській соціальній програмі, де були визначені основні соціальні проблеми на наступне десятиліття. Однак у 2010 році соціальна Європа здавалася набагато маргінальнішою у стратегії «Європа-2020»,

інтегрованих керівних принципах (тобто, загальних пріоритетах та цілях у сфері зайнятості, прийнятих Радою та ЄС) та Європейському семестрі економічної політики. координація.

З середини 2000-х років розширення та політичний баланс у Раді розвивалися на шкоду консенсусу, навіть мінімальному, щодо необхідності європейського проекту утримувати поруч як зростання, так і економічну конкурентоспроможність, з одного боку, а справедливість і суспільний прогрес - з іншого. Більш того, хоча вона історично розвивалася в контексті соціальної Європи, з 2011 р. гендерна рівність була додана до портфеля правосуддя, і, отже, розглядалася як частина широкої політики основних прав.

Тому можна вважати, що на початку двадцять першого століття, після численних десятиліть розвитку, європейській політиці гендерної рівності загрожує демонтаж і навіть поступове вимирання. Зміна не була дуже помітною і відбулася без офіційного рішення; проте це впливає на всі аспекти політики (скорочення фінансування, грантів та законодавчих ініціатив, послаблення різних інституційних структур, що відповідають за гендерну рівність у Комісії, Раді та Парламенті, а також дестабілізацію спільноти публічної політики навколо цього питання). Політика ЄС щодо гендерної рівності зазнала сильної обмеженості інституційної, взаємодії, фінансової та нормативної автономії в контексті економії бюджету.

Поступове скасування цієї політики одночасно супроводжується ще сильнішим підтвердженням важливості гендерної рівності як частини основоположної ідентичності Європейського Союзу. Схоже, існує підвищений ризик побачити, що символічне затвердження спирається виключно на політику, яка сама є символічною, та, що не має матеріального виміру чи конкретного ефекту.

Список використаних джерел:

1. Договір про заснування Європейської спільноти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.